

פרק כ'

יחידה 41: ברית דוד ויהונתן (א' - י"ז)

65 ספר שמואל א' | פרק כ'

שאלת חשיבה: (ירשום) דוד ביקש מיונתן לתרץ בפני שאול את עזיבתו. מדוע הוא בחר דווקא בסביבת קיומו של זבח המשפחה בעירו ולא בכל סיבה אחרת?

4. "ויצאו שניהם השדה" מדוע?
5. מהי הברית בין דוד ליהונתן?

שאלת הפנמה: יהונתן ודוד היו צדיקים גדולים וכתרו ביניהם ברית, אנו יכולים ללמוד ממעשיהם ולקבל על עצמנו הסכם קטן וטוב שנועשה עם חברינו. כתבו על ברית (הסכם) שעשייתם או שהייתם רוצים לעשות עם חברים שלכם.

הסכם

בין _____ וּבין _____

אנחנו חברים טובים מאוד והיינו רוצים לסכם בינינו

על החתום:

64 ספר שמואל א' | פרק כ'

פרק כ'

סוף ימי השופטים	המלכות שאול והבגלותו	המלכות שאול בשאול	מלכות שאול
א-ה'	י-יז'	טו-י"ח'	יח-כ"ז'

יחידה 41 - ברית דוד ויהונתן (א' - י"ז)

1. השלימו את המילים החסרות מתוך מאגר המילים:

בעוד ששאול במצב של... ברח דוד מניו ברמה כדי... עם ידיו נפשו... דוד שואל את יהונתן: מה עשיתי... רוצה במוותי? יהונתן, שככל הנראה לא ידע ששאול שלח את עבדיו להרוג את דוד, מופתע ואומר לדוד שלא ייתכן שאביו יעשה מעשה כזה ולא... דוד מסביר ליהונתן שבכלל ששאול אוהב אותו הוא לא מגלה לו את חובתו, אבל האמת היא ש"...", כלומר, הוא קרוב מאוד להוצאה להורג כמרחק...

מאגר מילים: פסיעה, התנבאות, יהונתן, שאול אבן, כפשיע בניו ובין המוות, יגלה את אוזנו, להיפגש.

2. הסבירו:

א. "נהג מחר חודש"
ב. "עד הנערב השלישית"
3. מה הייתה תוכניתו של דוד כדי לגלות את מחשבת שאול?

הקדמה

ברית - כששני אנשים רוצים לחזק את הקשר ביניהם, יש באפשרותם לכתוב ברית. כלומר מעין הסכם ביניהם. הברית היא התחייבות של שני הצדדים לעמוד בתנאים שהוסכמו לאורך כל תקופת הברית. בתורה מצאנו כמה בריתות: בין אברהם לאבימלך (בראשית כ"א), בין יעקב ללבן (בראשית ל"א) ועוד. אמנם בריתות אלו נכרתו בין אויבים, אולם גם בין אוהבים קיימות בריתות, כמתואר בפרקנו.

ראש חודש - מן התורה ראש חודש הוא יום שהקריבו בו קורבן מוסף. חכמים למדו שראש חודש נקרא מועד.⁹⁰ וכיוון שהוא נחשב כמועד, כמעין יום טוב, שמחים בו ועורכים סעודה. ביום זה לא היו עושים מלאכה כדי להתפנות מכל עיסוק אחר, לשמוח ולערוך סעודה.

מנהג נוסף שהיה נהוג בעם ישראל פעם אחת בשנה בראש חודש הוא 'זבח משפחה'. באירוע של 'זבח המשפחה' המשפחה הייתה מציינת נס כל שהוא שה' עשה להם, וכדי להודות על חסדי ה' היו מקריבים זבחי שלמים.⁹¹

90 גמרא פסחים ע"ז ע"א.

91 כן כתב הרלב"ג.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- א. מדוע יהונתן תמה מדברי דוד ששאל מנסה להורגו, הרי בפרק י"ט פסוק א' שאל אמר במפורש ליהונתן שהוא רוצה להרוג את דוד?
- ב. מדוע דוד יסב על שולחנו של שאל בסעודת ראש חודש, הרי למדנו בפרק הקודם כי דוד בורח משאל המנסה להורגו?

אפשרויות למענה ולדיון

בזמן ששאל מתנבא בניות דוד בורח אל יהונתן. השיח בין יהונתן לדוד מעלה את השאלות שהבאנו לעיל. ייתכן לומר⁹² שיהונתן חשב ששאל לא יפגע בדוד אחרי שהוא נשבע לו שלא יפגע בו. כאשר שאל מנסה לפגוע בדוד אין זה אלא בגלל השפעת הרוח הרעה עליו, וכאשר היא אינה קיימת, דוד בטוח אצל שאל. יהונתן חשב שגם אם תצלח רוח רעה על שאל הוא יוכל להציל את דוד מפניו. כמו כן, ייתכן שיהונתן חשב כי לשאל אין אלא כעסים רגועים ונקודתיים ולא ניסיון שיטתי להרוג את דוד. ליהונתן היה ברור שדוד אמור להגיע לסעודת ראש חודש בבית שאל.

בניגוד לכל זאת, שאל אכן התכוון לפגוע בדוד אך הוא העלים את כוונתו מיהונתן וגילה אותה רק לעבדיו. דוד ניסה לשכנע את יהונתן בדבר כוונותיו האמיתיות של שאל כפי שנודע לו מעבדי שאל. בסוף הפרק יתברר ליהונתן שדוד צדק.

מפסוק ה' נראה שדוד חשב מראש על כל התכנית. דוד רצה לברר את איבתו או אהבתו של שאל כלפי בעזרת סעודת ראש החודש. בראש החודש היו מקורבי המלך רגילים לשבת עמו בשעת סעודתו.

דוד ביקש מיהונתן לומר לשאל שהלך למשפחתו. מסתבר שדוד לא עשה כך בפועל, אך כיוון שרצה לדעת האם שאל אכן רוצה להמיתו או שמא קיים הסיכוי הקלוש ששאל יתפייס עמו, הסכים דוד לשנות מן האמת כדי לדעת את האמת הגדולה והחשובה.⁹³

יהונתן נמצא במצב מסובך, מצד אחד הוא אוהב את אביו ולכן מגן על כבודו, ומצד שני הוא מנסה להציל את חברו אהובו מיד אביו שרודף אחריו. בגלל התלבטות זו של יהונתן, דוד מסתפק אם יהונתן יודיע לו את יחס שאל אליו. אך יהונתן כורת עמו ברית ומסיר מעליו כל ספק כך שאם יוודע לו שאביו רוצה להרוג אותו, בודאי ידווח לו.

המסרים העולים מן היחידה

1. **נאמנות** - יהונתן ודוד שומרים אמונים זה לזה למרות המצב העדין ביניהם.
2. **כוח השבועה** - דוד נשבע ליהונתן ומתחייב לו שלא יפגע בצאצאיו כאשר הוא ימלוך על כל ישראל.

92 על פי פירוש הרד"ק.

93 על פי ספר 'מחר חדש' (הרב יהושע בכרך) עמ' 58.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. כוחה של חברות: כל תלמיד יכתוב על תלמיד אחר בכיתתו תכונה טובה שיש בו. לאחר מכן תלמידי הכיתה יצטרכו לזהות מי הוא אותו תלמיד.
2. בראש חודש הקרוב ללימוד הפרק, ניתן לערוך בכיתה סעודת ראש חודש חגיגית.

יחידה 42: סימן יריית החיצים ופרידת דוד ויהונתן (י"ח- מ"ב)

67 ספר שמואל א' | פרק כ'

10. מה ניתן ללמוד ממילות הכתוב: "ויהי בנוקר", "רוץ", "הנער רץ", "מהרה חושה אל תעמוד"?

11. מדוע שלח יהונתן את הנער אל העיר?

12. מה הייתה שביעתם של דוד ויהונתן?

13. השוו בין הסימנים שעושה עתה יונתן עם דוד לבין אלו שעשה יונתן בפרק י"ד, במלחמה במכמש.

בפרק כ'	בפרק י"ד	תפקיד הסימן
	סימן משמים האם להילחם או לא	
		מי מעורב ב'סוד הסימן' יחד עם יהונתן?
		האם תוצאות הסימן משמחות?

66 ספר שמואל א' | פרק כ'

יחידה 42 - סימן יריית החיצים ופרידת דוד ויהונתן (י"ח-מ"ב)

6. ביום הראשון שאול לא שאל על דוד. מה חשב?

7. מי אמר למי?

א. "ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה".

ב. "הנה החיצים ממך והלאה".

ג. "בן נעות המרדות".

ד. "למה יומת מה עשה".

ה. "מהרה חושה אל תעמוד".

ו. "לך שלום".

8. איך ידע יהונתן בוודאות כי שאול נמר בלבו להמית את דוד?

9. בקוביות הבאות ציירו קומיקס המתאר את ירי החיצים של יהונתן לסמן לדוד:

יהונתן יורה חצים והנער הולך לביאם.	יהונתן נעצר מניעים אל השדה. דוד מתחבא מדורם לראבן האליל.
הנער חוזר אל העיר. דוד ויהונתן מפגשים	יהונתן קורא לנערד כשהוא באמצע הדרך.

מילים באגוז

"ישלח" (פסוק י"א): הסתבר שלוחה סימן. **"ביום המעשה" (פסוק י"א):** היום שבו דיברו זה עם זה. חולל כלומר יום שיש בו מלאכה.

"ישלח החצים צידה" (פסוק י"ב): יורה את החצים כדי שלא יחטאו.

"בן נעות הוא" (פסוק י"א): חריב מידה.

"הכלים" (פסוק י"ד): סמל בידי את יונתן.

"אשר אבי מורה" (פסוק י"ד): החצים שבי יורה.

"אצל הנבי" (פסוק י"א): מדורם לאבן האליל.

הקדמה

סעודת ראש חודש - מלך ישראל היה סועד את סעודת החודש כאשר על שולחנו היו מסבים כל המקורבים למלכות. סדר הישיבה היה שהקורבים אליו ביותר היו יושבים סמוך למושב.

סימני סתר - כששני אנשים רוצים לשוחח זה עם זה בלי שאנשים אחרים יבינו, עליהם ליצור לעצמם סימנים מיוחדים שרק הם יבינו אותם. לרוב משתמשים בשעת סכנה בסימנים שונים כדי שהאויב לא יוכל להבין את השיחה.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

א. כבר למדנו בעבר שיהונתן עושה סימנים. היכן היו הסימנים? במה שונים או דומים הסימנים שעושה עתה יהונתן עם דוד?

ב. מדוע דוד יבוא לסעוד על שולחנו של שאול הרי הוא ניסה לפגוע בו?

אפשרויות למענה ולדיון

בשל יחסו של שאול לדוד, שאול לא ייתן לדוד לחמוק מידי ובוודאי ישים לב שמקום דוד נשאר ריק בסעודת החודש.

אנו פוגשים סימן אצל יהונתן בפרק י"ד פסוקים ח'-ל'. בסימן זה יהונתן מביע את בטחונו בה' שה' יושיע מתוך צרתם. בפרקנו המשמעות של הסימן היא אחרת. סימן זה אינו עוסק כלל בגילוי הרצון האלוקי אלא בגילוי המציאות במקום לאומרה בפירוש.

אם כן נשאלת השאלה מדוע משתמשים יהונתן ודוד בסימן הרי בסופו של דבר הם נפגשים ומדברים פנים אל פנים? ייתכן שיהונתן לא התכוון להיפגש עם דוד אבל חשש שמא דוד לא יוכל להתאפק מלפוגשו, ולכן שלח את הנער. עוד ייתכן שיהונתן נדרש לסימן כיוון שחשש שמא אדם בלתי רצוי יבוא בהפתעה בשעת פגישתם, לכן רק לאחר שערך את הסימן, ושום אדם לא בא, דוד ויהונתן יכלו להיפגש פנים אל פנים.

ביום הראשון שנפקד מקומו של דוד, שאול מלמד עליו זכות שמא דוד נטמא ולכן אסור באכילת קודשים. אולם ביום השני שאול סובר שאין זה משום טומאה אלא מטעמים אחרים. כששאול פונה ליהונתן בכדי לברר את סיבת היעדרותו של דוד, הוא לא קרא לו בשמו אלא 'בן ישי' וזאת מתוך השנאה הרבה שהייתה לו.⁹⁴ שאלת שאול על נוכחותו של דוד היא מפתיעה שכן לא מובן מדוע ישנה סיבה שדוד יבוא לסעוד על שולחנו של שאול. ייתכן שלאחר ששאול רדף אחרי דוד זמן מה, הסתיים המעגל הראשון של הרדיפה אחרי דוד. ומכאן ואילך שאול צריך להחליט האם להמשיך לרדוף אחרי דוד או להפסיק.⁹⁵

יהונתן מנסה להשכיח את כעסו של אביו על דוד ואף לגרום לאיחוד לבבות ביניהם, ועונה לו תשובה שלכאורה נשמעת הגיונית. יהונתן מוכן לסכן את שמו הטוב בעיני אביו כדי להביא לאיחוד זה. אלא שהדבר אינו מצליח ואף גורם להחמרה ביחסו של שאול.

שאול משתמש בביטוי חריף 'בן נעוות המרדות לבשתך ולבשת ערות אמך' שפירושו קללה ליהונתן שהוא בעל תכונות של המורד מרידה מעוותת,⁹⁶ ובזה שהוא מסייע לאויבים של אביו הוא מטיל דופי בו ובאמו. בביטוי זה מוחה שאול בתוקף על האהבה שיהונתן מרעיף כלפי דוד. שאול מרים את חניתו להראות את כעסו הרב על יהונתן, אך אין כוונתו להכות ביהונתן. בעקבות איבתו של שאול לדוד נוצר גם קרע בין שאול ליהונתן.

בסיום הפרק מתרחש הסימן בין יהונתן לדוד. הנער הוא כלי למימוש הסימן. אם ירוץ אחרי החיצים ויהונתן יאמר לו לחזור אחורה, סימן ששלום לדוד. ואם הנער ירוץ לפני החיצים ויהונתן יאמר לו שהחץ ממך והלאה סימן שדוד צריך להתחבא.

פרידתם המלאה ברגש היא קביעת חותם על ברית העולם שכרתו ביניהם.

94 כך פירש האברבנאל.

95 על פי ספר עוז למלך עמ' 99.

96 כך פירש המלבי"ם, וראו פירוש אחר בדעת מקרא.

המסרים העולים מן היחידה

1. **שמירה על טהרה** - לטהרה ישנם ביטויים פיזיים כגון אי נגיעה בנבלות מטמאות או באדם מת, וביטויים רוחניים כגון שמירה על טהרת המחשבה והעיניים. כאשר נהגו בישראל דיני טומאה וטהרה, אנשים היו משתדלים לשמור על טהרתם. ההיטהרות דורשת השתדלות רבה.
2. **אחדות המשפחה** - בימי ראש חודש כל משפחה בישראל הייתה מתכנסת לסעודה משפחתית שבה שומרים על האחדות בין כל בני המשפחה.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. ניתן לבנות חץ וקשת בכיתה, ולאחר מכן לעשות את הסימנים של דוד ויהונתן.
2. ניתן לשוחח בכיתה על פרידות. מה הוא הקושי להיפרד מחבר קרוב? מתי קרה לכם שנפרדתם מחבר קרוב? האם יש הבדל בין פרידה לזמן קצר ובין פרידה לזמן ארוך? האם ישנן פרידות הגורמות דווקא לשמחה?